

JUHÁSZ ZSUZSANNA*

Börtönkörnyezet és az internethez való hozzáférés

Online vagy Offline?

I. Elméleti megközelítés

Köztudott, hogy a világháló egyre meghatározóbb része sokak/sokunk mindennapi életének, így digitalizált világunkban egyre nehezebb boldogulni az internet használata nélkül. Itt utalhatunk többek között a munkavégzés, az oktatás, a társas kommunikáció, a közigazgatási eljárás során már-már elvárásként kezelt internethez való hozzáférésre. Az olyan digitális készségek, mint például maga a számítógép-használat, az internetről információk lekérdezése, az elektronikus levelezés mára alapvető készséggé nőttek ki magukat, így hiányuk az élet számos területén okozhat hátrányt és egyenlőtlenséget. A börtönügyet középpontba helyezve ezért felmerülő, illetve megválaszolendő kérdés, hogy a digitális kor vívmányaiként az információs és kommunikációs technológiák, különös tekintettel az internetre, összeegyeztethetők-e a börtönkörnyezettel? Kizárhatóak-e ebből a digitális társadalomból a fogvatartottak? A külvilággal való kapcsolattartás fogvatartotti jogosultságának része-e a világhálón történő kommunikáció?

A viszonylag szűkös szakirodalmi háttér áttanulmányozása után egyértelműen kijelenthető, hogy a börtönüggyel foglalkozó jogtudósok, elméleti szakemberek a különféle digitális technológiákhoz való hozzáférést, még ha korlátok között is, de szükségesnek tartják. A *Jewkes* és *Johnston* szerzőpáros¹ szerint például az információs és kommunikációs technológiák elérésének hiánya a modern szabadságvesztés jellegzetes büntetéseként fogható fel, amely egyúttal új szintjét teremti meg a börtön és a társadalom eltávolodásának, és hozzájárul a fogvatartottak társadalmi kirekesztéséhez. A szerzők visszautalnak arra, hogy a XIX. század eleje óta a végrehajtási intézetek nem pusztán a fizikai bebörtönzés, hanem az információk izolálásának intézményei is voltak. Az a büntetőfilozófia pedig, amely a kommunikációt, illetve a kommunikáció megelőzését közvetítette, központi szerepet tölt be a jelen kor büntetés-végrehajtásában is.

* egyetemi docens, SZTE

¹ JEWKES, Yvonne – JOHNSTON, Helen: *Cavemen in an Era of Speed-of-light Technology: Historical and Contemporary Perspectives on Communication within Prisons*. *Howard Journal of Criminal Justice*, 48(2), 2009. 135. p.

*Scharff Smith*² akként jellemzi a jelen helyzetet, hogy a börtönök falait egy tűzfalhoz hasonlítja, amely blokkolja az információkat és nem teszi lehetővé a fogvatartottaknak a kibertérben való érvényesülést. Utal továbbá a normalizáció alapelveire, amely szerint a börtönkörülményeket, – amennyire csak lehet – közelíteni kell a szabad társadalom feltételeihez és annak fontos elemét képezi a szabadságelvonás által nem érintett jogok elismerése, valamint büntetés-végrehajtás általi biztosítása is. Mivel pedig az internethez való hozzáférés teljes hiánya a szabad társadalomban abnormálisként hatna, úgy véli, a börtönkörnyezetben alkalmazott tilalom a normalizáció elvének mond ellent.

Jewkes egy másik írásában³ kihangsúlyozza, hogy a bebörtönzés során a fogvatartottak megtapasztalják az ösztönzés, a társadalmi támogatás valamint a kommunikáció elvesztését, ugyanakkor az internet hozzáférhetővé tétele – még ha ellenőrzött és korlátozott módon is, – de enyhítené a külvilággal való kapcsolatok megszakadását és a két világ közötti távolságot.

A *Hawley – Murphy – Souto-Otero* szerzőpáros⁴ börtönoktatás és képzés terén végzett vizsgálódása nyomatékosította, hogy az információs és számítógépes technológiákhoz való hozzáférés hiánya az európai börtönökben alapvető korlátját képezi a digitális készségek, jártasság elsajátításának, oktatásának. A digitális oktatás ilyenformán a társadalmi kirekesztés egyik újabb aspektusának tekinthető. *Warren*⁵ megfogalmazása szerint pedig a társadalmi kirekesztés digitális kirekesztéshez is vezet, ami állandósítja és súlyosbítja az egyén társadalmi kirekesztettségét.

*Branstetter*⁶ ugyancsak úgy foglal állást, hogy a digitális technikák elérhetlensége igazságtalanul tagadja a fogvatartottak alapvető életvezetési készségét, a meglévők mellé további korlátokat emel, és egyúttal támogatja a visszaesést is. Nézete szerint a digitális világ korlátozásával ugyanis nemcsak a fogvatartottak azon képességét tagadjuk, hogy életben maradjanak egy olyan közegben, amely nélkülük terjeszkedik, hanem azt a képességüket is, hogy megküzdjenek a börtönbeli élettel.

*Maelicke*⁷ szintén szükséges szociális készségként határozza meg az internet-használattal összefüggő tudást, és úgy véli, egy olyan büntetés-végrehajtási intézet, amely nem ajánl a fogvatartottak számára valamilyen formában hozzáférést a világhálózathoz, az a jövőre nézve már nem elfogadható. *Scharff Smith*⁸ megközelítésében a börtönrendszerek egyik legnagyobb kihívása az, hogy miként, mikor és milyen fokban teszik

² SCHARFF SMITH, PETER: *Imprisonment and Internet-access. Human rights, the principle of normalisation and the question of prisoners access to digital communications technology*. Nordic Journal of Human Rights. Vol. 30. No. 4. 2012. 456.; 461–463 pp.

³ REISDORF, BIANCA C. – JEWKES, YVONNE: *(B)Locked sites: cases of Internet use in three British prisons*. Information, Communication & Society. Vol. 19. 2016/6. 3. p.

⁴ HAWLEY, JO – MURPHY, ILONA – SOUTO-OTERO, MANUEL: *Prison education and training in europe current state-of-play and challenges*. A summary report authored for the European Commission by GHK Consulting. May 2013. 45. p.

⁵ WARREN, MARTYN: *The digital vicious cycle: Links between social disadvantage an digital exclusion in rural areas*. Telecommunications Policy, 31, 2007. 379. p.

⁶ BRANSTETTER, GILLIAN: *The case for Facebook in prison – why Internet access is a basic human right*. The Daily Dot, Feb. 5, 2015. <http://www.dailydot.com/opinion/facebook-prisons-internet-access-human-right/>

⁷ PriSec: *Web Access and E-learning in the Prison Cell – Well targeted measure for a successful resocialisation or just a newly opened security gap?* Newsletter 03/2013. www.priSec.de

⁸ SCHARFF SMITH 2012, 454. p.

elérhetővé a digitális kommunikációs technológiákat a személyi szabadságuktól megfosztott fogvatartottaknak.

A fentiek tükrében tehát az egyes elméleti megközelítések indokoltnak, szükségesnek tartják, hogy valamilyen formában, illetve mértékben, de a fogvatartottak is megtaasztalják a digitális kor egyik vívmányaként az internet nyújtotta lehetőségeket, technológiákat. Megfogalmazásra kerültek a hozzáférés melletti érvek, előnyök is. Így például *Hartman*⁹ rámutatott az internet fogvatartottak számára történő biztosításának lehetséges indokaira, amelyek kapcsolódhatnak az oktatáshoz, az ími-olvasni tudás, illetve a digitális készségek elsajátításához, fejlesztéséhez, valamint a kizárólagosan elektronikusan elérhető jogi dokumentumokhoz való hozzáféréshez. *Scharff Smith*¹⁰ a fogvatartottak rehabilitációjára, azon belül is az oktatásra, a munkavégzésre és a családi kapcsolatokra helyezte a hangsúlyt. *Esposito*¹¹ szerint a korlátozott hozzáférés biztosítása ugyancsak a sikeres társadalmi visszailleszkedéshez járulhat hozzá.

Fontos hangsúlyozni, hogy ezen elméleti megfontolások gyakorta megmaradnak az elmélet síkján. A rendelkezésre álló szakirodalom feldolgozása után ugyanis egyértelműen kijelenthető, hogy világviszonylatban a legtöbb büntetés-végrehajtás egyáltalán nem teszi lehetővé a fogvatartottak számára az internethez való hozzáférést, illetve egyetlen ország sem engedélyez korlátlan hozzáférést. A korlátozott elérést nyújtó büntetés-végrehajtási intézetek tehát kivételnek tekinthetők, illetve nem lényegtelen tényező, hogy az általuk nyújtott hozzáférés leginkább az oktatáshoz, valamint a szakképzéshez kapcsolódik. Előjáróban leszögezhető az is, hogy a börtönügy visszautasító magatartása elsődlegesen természetesen a fogvatartás rendjének, biztonságának követelményével magyarázható, de hivatkozási alapot jelentenek az új technológiák bevezetésének és alkalmazásának költségei, illetve a személyi állomány alkalmazással összefüggő munkaterhe is.

II. A fogvatartottak internethez való hozzáférése a gyakorlatban

1. Amerikai Egyesült Államok

Az USA-ban a számítógépek általános használatban vannak a fogvatartottak körében, de az internethez való hozzáférés nagyon korlátozott. Egy 1996-os eset nyomán, amelyben a gyermekpornográfia miatt elítélt fogvatartott a bebörtönzés tartama alatt a börtön által biztosított oktatási, illetve munkaprogram keretében az ellenőrzés nélküli internethasználatnak köszönhetően jutott újabb gyermekpornográf képek birtokába, számtalan tagállam igyekszik minimálisra szorítani az internettel kapcsolatos visszaéléseket, ami

⁹ HARTMAN, K.J.: *Prison walls and firewalls. HB 2376-arizona denies inmates access to the internet*. Arizona State Law Journal 2000/32. 1434–1435. pp.

¹⁰ SCHARFF SMITH 2012, 479. p.

¹¹ ESPOSITO, JAMES L.: *Virtual freedom – physical confinement: an analysis of prisoner use of the internet*. New England Journal on Criminal and Civil Confinement 2000/1. 59. p.

esetenként a teljes tilalmat jelenti.¹² Egy a büntető igazságszolgáltatásra kiterjedő átfogó vizsgálat részeként nemrégiben felmérték az internet, valamint az információs és számítógépes technológiák büntetés-végrehajtásban történő alkalmazását. A felmérésből kiderült, hogy az USA 30 tagállamában csak a börtönoktatóknak, illetve előadóknak van lehetőségük élő internet-technológiához való hozzáféréshez, további 26 tagállamban az oktatásban érintett rabok számára egyáltalán nem biztosított az internet. 16 állam esetében szimulált internet-programot tesznek elérhetővé és mindösszesen néhány tagállamból jelentettek egyirányú vagy interaktív videó/műholdas oktatást. A felmérés alapján az elsődleges gátló tényező a biztonsági megfontolás, illetve ugyancsak szignifikáns okként határozták meg a nem megfelelő pénzügyi háttérrel, a személyi állomány kapacitását, az információs és számítógépes technológiák megvalósítását, fenntartását és ellenőrzését.

Az USA-ban az információs és számítógépes technológiák alkalmazásának három módja különül el. Egyrésztől ugyanis izolált helyi szervereket használnak, ezeken kerül át az internettartalom a belső hálózatokra és teszi elérhetővé bárki számára a dokumentumokat offline módban. Ez a legbiztonságosabb módja a fogvatartottak internettartalomhoz való hozzáféréseinek. Ez a megoldás a tartalom folyamatos letöltését igényli, és nem biztosít valós idejű elérést. A második szolgáltatási módszer a pontról-pontra biztosított biztonsági vonal, ami egy virtuális hálózatot jelent a börtön és az internetszolgáltató között, így az internettartalom a szolgáltató szerverén keresztül jut el a végrehajtási intézetekhez. Ez a módszer már valós idejű internetelérést és nagyfokú biztonságot nyújt, ugyanakkor a szolgáltató díjai miatt igen drága megoldás. A legutolsó módszer egy korlátozott internetkapcsolat, amelynél a fogvatartó intézetek routert és tűzfalat használnak az előzetesen jóváhagyott tartalmak megtekintéséhez.

Noha az internet és az információs, illetve számítógépes technológiák alkalmazása a fogvatartottak számára igen korlátozott, a börtönadminisztráció más területeken széles körben használja fel őket. Így megemlíthető például a fogvatartottak korlátozott online bankolása, a bírósági meghallgatások videó-látogatások¹³ formájában történő lebonyolítása, az úgynevezett telemedicina¹⁴ alkalmazása, a videó-konferenciák, illetve az elekt-

¹² ESPOSITO 2000, 53. p.; Nagyfokú publicitást kapott egyes fogvatartottak baráti, hozzátartozói segítséggel közösségi oldalakon (mint például a Facebook) való „felbukkanása” is. 2014-ben például Új-Mexikóban, majd 2016-ban Texasban tiltották meg, hogy a fogvatartottak fenntartsák közösségi média-profiljukat harmadik fél révén. Indiana egyenesen magánelzárást alkalmazott azzal a fogvatartottal szemben, akinek nővére egy videót posztolt róla a Facebookon a börtönből, illetve Dél-Karolinai intézetek több mint egy évtizednyi magánelzárást osztottak ki legalább 16 olyan fogvatartottnak, akik a közösségi médiát használták bebörtönzésük alatt. BAGARIC, MIRKO – FISCHER, NICK – HUNTER, DAN: *The hardship that is internet deprivation and what it means for sentencing: development of the internet sanction and connectivity for prisoners*. Akron Law Review 2017 (51) 280–284. pp.

¹³ A videó-látogatások alatt interaktív videó-kommunikációt kell érteni, amely vagy a videokonferencia-technológiát alkalmazza, vagy olyan virtuális software programokon alapul, mint például a Skype.

¹⁴ A telemedicina lényege, hogy olyan egészségügyi szolgáltatásról van szó, amelynél a beteg, illetve az egészségügyi ellátást biztosító személy nem találkoznak közvetlenül, hanem online, a képernyőn keresztül történik a diagnosztizálás, a tanácsadás, illetve a terápiás eljárás. Amíg az USA-ban széleskörű alkalmazásról lehet beszélni, addig európai viszonylatban még „gyermekcipőben” jár a börtönügy területén való felhasználása. E témáról bővebben ANDRIOLO, VIOLETTA: *Use of telemedicine in the European penitentiaries: a 2015 survey*. European Journal of Public Health 2015/3. http://eurpub.oxfordjournals.org/content/eurpub/25/suppl_3/ckv172.019.full.pdf; ANOGIANAKIS et al.: *Developing prison telemedicine systems: the Greek experience*. Journal of Telemedicine and Telecare 2003/9.

ronikus levelezés¹⁵ lehetősége a hozzátartozókkal való kapcsolattartás érdekében. Egyes tagállamokban pedig ugyancsak a kapcsolattartás céljából a fogvatartottak, illetve hozzátartozóik egy kifejezetten számukra kifejlesztett táblagépeket vásárolhatnak. Ez az eszköz lehetővé teszi az e-mailek mellett videó-felvételek elküldését, pénzáttalást, sőt képes a vezeték nélküli hálózatokhoz kapcsolódni. A WIFI-hozzáférés ugyanakkor csak akkor biztosított, ha azt a büntetés-végrehajtási intézet engedélyezi. Az eszköz segítségével továbbítandó e-maileket, illetve bármely csatolmányt a büntetés-végrehajtás manuálisan ellenőrzi, és egyenként engedélyezi.¹⁶

2. Egyesült Királyság

Az Egyesült Királyság legtöbb végrehajtási intézetében nagyfokú biztonsági kockázatra hivatkozással ugyancsak nem biztosított a fogvatartottak internethez való hozzáférése. A végrehajtás attól való félelme, hogy a rabok esetlegesen számítógépes bűncselekményt követnének el vagy az internet nyújtotta lehetőséget felhasználnák az áldozatokkal, a tanúkkal, illetve a bűntársakkal való kommunikációra, szinte teljeskörű internettilalmat eredményez. Azon intézetekben, ahol a világháló korlátozott elérhetősége megjelenik, az egyrészt az internetes oldalakhoz való korlátozott hozzáférést jelenti, másrészt pedig abban nyilvánul meg, hogy a szolgáltatás nem biztosított valamennyi fogvatartott számára. Amennyiben a büntetés-végrehajtás engedélyezi a hozzáférést, az kifejezetten a fogvatartott tanulmányok, szabadulás utáni letelepedésének, munkábaállásának és egészségvédelmének támogatására irányul.

A tanulás tekintetében komoly gondot jelent, hogy az Egyesült Királyság egyre több egyeteme, így köztük a börtönök számára legszélesebb körű távoktatást nyújtó Open University is mind több és több kurzusát online biztosítja. A részben vagy egészben online működő virtuális campusok a fogvatartottak tanulását elősegítendő az oktatási részek számítógépes termeiben engedélyezik korlátozott tartalmak elérését. A gyakorlatban ugyanakkor számos büntetés-végrehajtási intézetnek gondot okoz a szélessávú internethez való hozzáférés biztosítása, ami a szolgáltatás akadozottságát eredményezi.¹⁷

Ugyancsak fontos tényező, miként arra a *Reisdorf – Jewkes* szerzőpáros három angliai büntetés-végrehajtási intézetben végzett kutatása¹⁸ is rámutatott, hogy az általános oktatási politika az alapfokú számítógépes készségek elsajátítására helyezi a hangsúlyt, mindamelllett a rendelkezésre álló technológia mind a szoftverek, mind pedig a hardverek tekintetében komoly kívánalmakat hagy maga után. Mint úttörő kezdeményezést a

¹⁵ Az Amerikai Egyesült Államokban szövetségi szinten 2007 óta alkalmazzák a TRULINCS névre elkeresztelt számítógépes rendszert, ami biztosítja annak a lehetőségét, hogy a fogvatartottak elektronikus üzeneteket kapjanak, illetve fogadjanak. A fogvatartottak csak e rendszeren keresztül kaphatnak és küldhetnek üzenetet, mégpedig csak a jóváhagyott névjegyzékben feltüntetett személyek vonatkozásában, a levelezőpartnereknek pedig a Corrlinks.com internetes felületet kell használniuk a kapcsolattartás ezen formájához. <https://www.bop.gov/inmates/trulincs.jsp>

¹⁶ RAILEY, KIMBERLY: *Some prisons let inmates connect with tablets*. USA TODAY, August 18, 2013; <http://www.usatoday.com/story/news/nation/2013/08/17/tabletsforinmates/2651727/>

¹⁷ KNIGHT, Viktoria: *Some observations on the digital landscape of prisons today*. Prison Service Journal July 2015. 7. p.

¹⁸ REISDORF – JEWKES 2016, 771–786. pp.

szerzők kiemelik Chelmsford végrehajtási-intézetének online kurzusát, amely külföldi fogvatartottak online tanulását teszi lehetővé azzal a feltétellel, hogy egyúttal angol nyelvrákat is vesznek. Az online tanulást nyújtó szervezet 20 végrehajtási intézetben telepített szervereket.¹⁹

Reisdorfék vizsgálata egyúttal rávilágított arra, hogy az online, és a közösségi médiához való hozzáférés hiánya, illetve korlátozottsága a legtöbb fogvatartott számára egyet jelentett a társadalmi kirekesztettséggel. A kutatás rámutatott, hogy a fogvatartottak körében a kíváncsiság, és a lelkesedés mellett éppúgy jelen volt a fenntartás, illetve a félelem is az internet-alapú technológiákkal kapcsolatban. A vizsgálatba vont hosszú tartamú büntetésükből szabadulók például úgy nyilatkoztak, hogy a digitális technológiákkal összefüggő ismeretek hiánya megbélyegzi őket és további stresszhelyzetet eredményez számukra egy olyan világban, amely drámaian megváltozott börtönéveik alatt. Sokan arra hivatkoztak, hogy a számítógépek, illetve az internet szinte teljes hiánya az „információ korában” másodrendű állampolgárokra fokozza le őket.²⁰ A büntetés-végrehajtási személyzet pedig, noha felismerte a korlátozott hozzáférés biztosításának potenciális előnyeit, mégis vonakodóan állt hozzá az internet alkalmazásához, hivatkozva a rend és a biztonság fenntartásának követelményére és elsődlegességére.

A személyi állomány hozzáállása összhangban van az angol börtönszolgálat releváns végrehajtási utasításával,²¹ amely a fogvatartottak korlátozott internethez való hozzáférést csak akkor engedélyezi, ha azt az egyedi esetek kockázatának kiértékelése előzi meg. Emellett az utasítás alapján az internet elérésével kapcsolatban ugyancsak irányadó a kommunikáció bármely formájának alkalmazása során követendő alapelv, azaz az áldozat védelme, és az olyan információk megosztásának megelőzése, amelyek bűncselekmény elkövetését vagy a fogvatartottak szökését célozzák.

Reisdorfék angliai vizsgálódásuk kapcsán emellett arra is rámutattak, hogy a digitális technológiákhoz való hozzáférés tekintetében egyfajta megosztottság alakult ki a régi és az új, továbbá a hagyományos, illetve a magánkézben lévő büntetés-végrehajtási intézetek között. Így például a régi intézetekben szinte lehetetlen olyan infrastruktúrát felvonultatni, amit a digitális környezet megkövetel. A magánbörtönök vállalkozói pedig szinte szükségszerűnek érzik, hogy olyan innovatív megoldásokat alkalmazzanak, amelyek nemcsak gazdaságosak és hatékonyak, hanem javítják is a fogvatartottak életminőségét, illetve visszailleszkedési esélyét. Mindezekon felül a fogvatartó intézetek biztonsági besorolása is kihat a digitális megosztottságra, miként még egy adott intézetben belül is eltérő lehet a technológiai hozzáférés. A szerzők erre tekintettel fogalmazznak úgy, hogy a digitális média alkalmazása újradefiniálja a szabadságvesztés természetét és átértelmezi a börtönök klasszifikációs rendszerét.²²

¹⁹ JEWKES – JOHNSTON 2009, 133. p.

²⁰ REISDORF, BIANCA C. – JEWKES, YVONNE: *A brave new world: the problems and opportunities presented by new media technologies in prisons*. Criminology and criminal justice Volume 16, Issue 5., November 2016. 8. p. <https://doi.org/10.1177/1748895816654953>

²¹ HM Prison Service: Prison Service Order, Order number 9010.

²² REISDORF – JEWKES 2016, 8. p.

3. Írország

Az Ír Börtönszolgálat releváns internet-használattal kapcsolatos szabályzata²³ a fogvatartottak internet-hozzáféréseinek lehetőségét az oktatási szolgáltatások javítása érdekében tartja biztosíthatónak. A dokumentum nyomatékosítja, hogy a normalizációnak, illetve a fogvatartottak rehabilitációjának alapeleme az oktatás, így a hozzáférést az oktatásban résztvevő valamennyi előzetesen jóváhagyott fogvatartott, illetve tanárja számára engedélyezi. A hozzáférés biztosítása a dokumentum által felsorolt kivételektől eltekintve elviekben minden fogvatartott számára adott. A kizáró okok elsősorban az elkövetett bűncselekményhez kapcsolódnak (például gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények; szexuális természetű deliktumok, amelyeknél az internet-hozzáférés eleme volt a cselekménynek), de kizáró tényező lehet az is, ha a börtönadminisztráció nem tartja alkalmasnak az elítéltet. A büntetés-végrehajtás az általa szükségesnek és megfelelőnek ítélt oldalakhoz nyújt hozzáférést, és csak a tanórák tartama alatt, amikor az ellenőrzés, illetve felügyelet biztosított. E hivatkozott ellenőrzést, valamint felügyeletet az oktatási részlegek tanárai végzik. A fogvatartottak számára engedélyezett pendrive használata is, de ez csak a részleg által rendelkezésre bocsátott eszköz lehet, amit a tanárok az órák végeztével begyűjtenek.

4. Franciaország

A francia büntetés-végrehajtásban az általános szabály ugyancsak az internet-hozzáférés megtagadása. Kísérleti jelleggel ugyanakkor hat fogvatartó intézetre kiterjedően bevezették az ún. Cyber igazságszolgáltatást, amelynek lényege, hogy a börtönoktatók és/vagy a személyi állomány felügyelete mellett korlátozott számú weboldal tartalma megtekinthető. A weboldalakat a fogvatartottak szabadulására figyelemmel válogatták ki, így azok például a munkába állással, lakhatással kapcsolatosak. Az oldalak megtekintésének jóváhagyása egy hosszadalmas eljárás, amelyről a börtönigazgatóság dönt. Ennél a kísérleti projektnél az elektronikus levelezés sem magánszemélyekkel, sem szervezetekkel nem megengedett.²⁴

5. A skandináv térség

Norvégiában az „Internet a fogvatartottaknak” elnevezésű hálózat valamennyi büntetés-végrehajtási intézetben biztosított.²⁵ Ennek háttérében az áll, hogy a fogvatartottak 40-50%-a részt vesz valamilyen oktatási programban. Ezen oktatási programok az olvasás, az írás, a beszéd-készség és a számolási készségek mellett ugyancsak alapvető készségnek tekintik az információs és kommunikációs technológiák elsajátítását. Az ország az in-

²³ Irish Prison Service Policy for Prisoner internet access V15/06/2015; http://www.irishprisons.ie/images/policy/prisoner_internet_access_policy.pdf

²⁴ SCHARFF SMITH 2012, 458–459. pp.

²⁵ MONTEIRO, ANGÉLICA – LEITE, CARLINDA – BARROS, RITA: *Lifelong learning through e-learning in european prisons: Rethinking digital and social inclusion*. Conference paper, March 2015. 1042. p.

ternet szolgáltatásának egy centralizált megoldását követi, így valamennyi számítógép egyidejűleg ellenőrzés alatt tartható. Ezen biztonsági ellenőrzés ellenére egyes fogvatartottak, így például a túlságosan veszélyes megítélésű rabok, eltilthatók a rendszerhez való hozzáféréstől.

További korlátot jelent, hogy szűrőket alkalmazva nem engedélyezett valamennyi weboldal használata, illetve a rendszer blokkolja az olyan oldalakat, amelyek kábítószerekkel, pornográfiával vagy újabb bűncselekmények elkövetésével kapcsolatosak. Az internet-szűrő több mint 100 különböző kategórián (például oktatás, hírek, közösségi hálózatok, sport) nyugszik. Ezek egy része a fogvatartottak számára nyitott (így az oktatás vagy a hírek), míg mások blokkoltak (például közösségi háló). Emellett az egyes weboldalakat több kategóriába sorolják. A „Vadászok” címet viselő magazin például tematikájának megfelelően a hobbi és a rekreáció kategóriában is szerepel, de amennyiben az újság fegyvereket mutat be, a fegyver kategóriában ugyancsak feltüntetésre kerül. Utóbbira tekintettel pedig adott weboldal blokkolásra kerül.

Az internethez való hozzáférés mellett különbséget tesz a fogvatartó intézetek biztonsági besorolása alapján is. Amennyiben ugyanis magas biztonsági kategóriába sorolt az intézet, akkor a fogvatartottak számára hozzávetőlegesen 20 kategória nyitott, míg ennek a duplája az alacsony biztonsági fokozatú intézetekben. A magas biztonsági kategóriába sorolt börtönökben kommunikációs szűrőt is alkalmaznak, amely blokkolja az interneten történő kommunikációt.

A norvég-modell egyedüli keresőprogramként a Google-t engedélyezi a fogvatartottak számára. Működését tekintve a Google-n keresztüli keresés eseménynaplóit a börtön személyzete olvassa el, amely információt ad számukra a keresés dátumára, idejére, a számítógépre, a használó nevére és természetesen magára a keresésre vonatkozóan. A rendszerhez való hozzáférés előfeltétele, hogy a fogvatartott aláírjon egy nyilatkozatot, amelyben egyebek mellett azt vállalja, hogy nem kutat az interneten másik fogvatartottról, a börtön személyzetéről és a tanárokról.²⁶

Svédországban a fogvatartottak oktatása során nem biztosított a nyitott internet, illetve korlátozott részvételt tesznek lehetővé online vizsgákhoz.²⁷

Dániában meglehetősen sok nyitott büntetés-végrehajtási intézet biztosít egyfajta internet-hozzáférést, ugyanakkor az összképet árnyalja, hogy a zárt intézetekben, illetve az őrizetet, előzetes letartóztatást fogantató intézményekben egyáltalán nincs vagy nagyon korlátozott az internet. A nyitott börtönökben alapvetően három módozata van a hozzáférésnek: így egyrészt lehetséges a zárkákban, továbbá az osztálytermekben, harmadsorban pedig a börtönök úgynevezett internet kávézóiban. Az első modell nem kapott széleskörű alkalmazást, mivel egyéni odaítélés függvénye és jóváhagyás esetén is csak oktatási, illetve munkavégzéshez kapcsolódhat, ugyanakkor elviekben elektronikus levelezést is magában foglal. 2009-ben 73 olyan fogvatartott volt (a börtönépesség kevesebb, mint 2%-a), aki a saját zárkájában részesült internet-kapcsolatból, számuk azóta emelkedett.

²⁶ HANSEN, BENT DAHLE: *Internet for inmates in Norway*. In: *Strafvollzug und internet. Wann kommt die erste e-mail aus dem Knast?* Berlin, 2012. 11–15. pp.

²⁷ BAGARIC – FISCHER – HUNTER 2017, 289. p.

A második modell börtönoktató részvétele esetén és csak oktatási célból vehető igénybe, elektronikus levelezésre nem használható. Az internet-használat ellenőrzését a tanár végzi, illetve a napló-fájlokat is rendszeresen vizsgálják. A harmadik modellhez ugyancsak kapcsolódik ellenőrzés, de az email megengedett. E modell „népszerűségét” jelzi, hogy 2010-ben a nyolc büntetés-végrehajtási intézetből hatban működött internet kávézó. Ennek ellenére a használat lehetősége jellemzően heti néhány alkalomra szorítkozik, illetve blokkolásra kerülnek többek között a fegyverekkel, pornográfiával, társkezeséssel kapcsolatos oldalak, egyes intézeteknél a Facebook. Az ellenőrzést a személyi állomány végzi, ami a napló-fájlok rendszeresen vizsgálatát is takarja.

A zárt végrehajtási intézetekben a fogvatartottak számára az internet csak az osztálytermekben a tanórák alatt biztosított. Ez a hozzáférés erősen korlátozott és viszonylag kisszámú fogvatartott számára engedélyezett. Mindösszesen néhány előre kiválogatott oldal tekinthető meg, és nincs lehetőség elektronikus levelezésre sem.²⁸

6. Ausztrália

Ausztráliában ugyancsak általános tilalommal jellemezhető a fogvatartottak internethez való hozzáférése. A kivételek igen szűk körűek, tekintve hogy néhány végrehajtási intézetre vonatkoznak és csak korlátozott célra való felhasználás engedélyezett. A legkiterjedtebb internet-hozzáférés azon ausztráliai intézetekben biztosított, ahol az ún. PrisonPC-t használják, ami egy biztonsági interaktív tanulási rendszer a fogvatartottak számára. A rendszer zárolt és centralizált kontrollt alkalmaz valamennyi program, illetve alkalmazás vonatkozásában. A zárkákban elhelyezett asztali számítógépekre így nem lehet anyagokat letölteni, miként nincs hozzáférés az operációs rendszerhez, valamint a szoftverhez sem. Mivel a fogvatartottak a szoftvert nem tudják installálni, képtelenek manipulálni a programokat vagy dokumentumokat elrejtteni. A PrisonPC egy korlátozott internetelérést nyújt, amely meghatározott engedélyezett oldalak megtekintését teszi lehetővé. A rendszer időről-időre ellenőrzi ezeket az oldalakat, hogy felfedje a tartalom esetleges módosulását. Emellett egy ugyancsak biztonsági e-mail-rendszer áll a fogvatartottak rendelkezésére, amely csak az előzetesen jóváhagyott címekkel való kommunikációt biztosítja. Valamennyi elektronikus levél átmegy a „féhérlistás”, illetve a kulcsszó-szűrőn, lehetővé téve a személyi állománynak az elküldés előtti felülvizsgálatot. Mindamellet ez a modell a személyi állomány számára könnyen kezelhető és nem igényel nagyfokú információs, illetve számítógépes technológiákkal összefüggő felkészültséget.²⁹ Garner³⁰ ugyanakkor megjegyzi, hogy a fogvatartottaknak kell megvásárolni vagy kölcsönözni a gépeket, illetve a szükséges szoftvereket, ami – noha az elítéltek kapnak pénzt a tanulás után – nem kis kiadást jelent és újabb korlátot képez az oktatásban való részvétel terén.

²⁸ SCHARFF SMITH 2012, 459–460. pp.

²⁹ BAGARIC – FISCHER – HUNTER 2017, 286–287. pp.

³⁰ GARNER, JANE: *The role of IT in prison education: A global view*. In: Partridge, H. et al. (eds.): *Proceedings of the 34th International Conference on Innovation, Practice and Research in the Use of Educational Technologies in Tertiary Education*, 2017. 257. p.

Az internet-hozzáférést biztosító kevés kivétel közé tartozik a dél-kelet ausztráliai Alexander Maconochie Központ, amelynek fogvatartottai számára engedélyezett a könyvtár látogatása és a számítógépek használata. A börtönkönyvtárban elhelyezett gépeken a fogvatartottak öt meghatározott címmel levelezhetnek elektronikusan, de a levelek csak ellenőrzés után továbbíthatók. Új-Dél-Wales, Nyugat-Ausztrália és Tasmánia szintén engedélyez korlátozott és ellenőrzött internetkapcsolatot az osztálytermekben vagy az őrszemélyzet személyes felügyelete mellett.³¹

III. Zárszó

A már-már feltartóztathatatlan digitális fejlődés nagy kihívás elé állítja a büntetés-végrehajtási hatóságokat. Amennyiben ugyanis feladatuknak tekintik a bebörtönzött személyek felkészítését a szabadulásra, a végrehajtási intézet falain kívüli életre, akkor legalább alapszinten szükséges a fogvatartottak számára bizonyos digitális készségek (például az érintőképernyős technológiák) elsajátítását, digitális eszközök megismerését lehetővé tenni. Meglátásunk szerint a különféle információs és számítógépes technológiákhoz való korlátlan hozzáférés biztosítása a börtönkörnyezetben illuzórikus. Mindez természetesen azt is jelenti, hogy a börtönökben illegálisnak minősülő kommunikációs eszközök elterjedésének megakadályozása, illetve felszámolása ugyancsak a végrehajtás feladatait gyarapítja.³² A teljes tilalom helyett ezért megfontolandó az ellenőrzött elérés, amely különösen előnyös lehet többek között a fogvatartottak családdal való kapcsolattartása, a pozitív társadalmi kapcsolatok szempontjából, illetve a rehabilitáció és a szabadulás fázisában a munkába állás, a hatóságokkal való kommunikáció, az online ügyintézés megkönnyítése érdekében. A digitális eszközök, technológiák alkalmazása mindamelllett hozzájárulhat a börtönkörnyezet normalizációjához, csökkentheti a kint és a bent közötti távolságot. Mindez természetesen azt is jelenti, hogy meg kell határozni azt a személyi kört, aki számára, és azokat a helyzeteket, amelyekben az ellenőrzött hozzáférés biztosítható.

A Börtön-és Büntetés-végrehajtási Szolgálatok Európai Szervezetének (EuroPris) 2017-es kiadványa³³ szerint a svéd büntetés-végrehajtás a jövőt már olyan digitális platformokban képzei el, amelyek kompatibilisek a szabad világban fellelhetőekkel. Így abban gondolkodnak, hogy a befogadáskor minden fogvatartott számára biztosítani kellene egy okos telefont, ami egyúttal kontrollálná, hogy az elítélt mit tehet, illetve nem tehet meg. Az eszköz a zárt végrehajtási intézetekben csak a börtönön belüli, a személyi állományal történő kommunikáció eszköze lenne. A 2017-es „Technológia a büntetés-

³¹ GARNER 2017, 256. p.

³² Egy az orosz börtönhelyzetet bemutató tanulmány például valós kihívásként kezeli a sok esetben internetkapcsolatra is képes mobiltelefonok felkutatását a nagy létszámú fogvatartottat befogadó lakóhelyiségekben, annál is inkább, mert nem minden intézet képes blokkolni a mobiljeleket. E témáról részletesen: PIACENTINI, Laura – KATZ, Elena: *The virtual reality of Russian prisons: the impact of social media on prisoner agency and prison structure in Russian prisons*. https://strathprints.strath.ac.uk/62850/1/Piacentini_Katz_OSLS_2018_The_virtual_reality_of_Russian_prisons_the_impact.pdf

³³ WILHELMSSON, FREDRIK – JACKSON, George – MAKNE, Ole: *How can ICT make the offender better prepared for release?* EuroPris ICT Expert Group September 2017. 8–9. pp.

végrehajtásban” címet viselő prágai konferencián a svédek egy olyan alkalmazást is bemutatnak, amely a pártfogóval való kapcsolattartást szolgálja, illetve szükség esetén krízishelyzetekben segítséget nyújt az elkövetőknek.

Ugyancsak pozitív példa, hogy Írországból a büntetés-végrehajtás összekapcsolódott a felsőoktatási hatóság hálózatával, amely Európa más részeinek oktatási hatóságaival áll kapcsolatban. E hálózatnak köszönhetően így például videó-kapcsolattal Spanyolországból tud az oktató spanyol nyelvórát tartani az Ír börtönökben fogvatartottaknak.³⁴

A „Börtönfelhő” névre elkeresztelt és Belgiumban már alkalmazott számítástechnikai szolgáltatási platform a fogvatartottak számára többek között lehetővé teszi, hogy a zárkájukból telefonáljanak, illetve videó-hívásokat kezdeményezzenek, digitális TV-t nézzenek, videó játékokat játszanak, filmet kölcsönözzenek, vagy kommunikáljanak a végrehajtási személyzettel. Ezen a hálózaton keresztül kérhetnek időpontot az orvostól, vehetnek részt e-learning oktatásban, relaxálhatnak, konzultálhatnak a jogi képviselőjükkel. A standard applikációk mellett a platform további web-alapú alkalmazásokat is befogadhat. Így jelenleg e-mail-szolgáltatás is elérhető, amelyben az elektronikus leveleket a hagyományos levelekhez hasonlóan a személyi állomány ellenőrzi.³⁵

Ezen úttörő próbálkozások természetesen csak az első lépéseket jelölik ki egy igen hosszú út elején. Amennyiben pedig visszatekintünk, akkor az is szembetűnő, hogy a fogvatartottak teljes izolálásától napjainkig úgyszintén nagy utat jártunk be: megilleti őket többek között a levelezéshez, a látogató fogadásához, illetve honi viszonylatban például a látogató intézetén kívüli fogadásához való jog. Mára már van lehetőség skype alkalmazására is. És hogy merre tartunk? A digitális technológiák büntetés-végrehajtásban történő esetleges alkalmazása számtalan tényező függvénye lehet. Így alapjaiban határozhatja meg például a börtönügy punitív, avagy rehabilitáló szemlélete, a fogvatartó intézetek nyitott vagy zárt jellege, fejlettsége, a fogvatartottak biztonsági besorolása, de a közvélemény hozzáállása³⁶ is. Európai viszonylatban utalhatunk továbbá arra, hogy az internet elérhetőségének kérdésében az Emberi Jogok Európai Bírósága 2016. január 19-i döntése³⁷ az Európa Tanács tagállamait nem tartja kötelezhetőnek a fogvatartottak internethez való hozzáféréseinek biztosítására. A döntés értelmében, abban az esetben azonban, ha a fogvatartó állam engedélyezi a hozzáférést, akkor meg kell indokolja, hogy meghatározott oldalak elérését milyen okkal utasítja vissza. Másrészt hivatkoznunk kell a Jankovskis kontra Litvánia ügyre³⁸ is, amelyben a strasbourgi testület kimondta az Emberi Jogok Európai Egyezménye 10. cikkének megsértését, tekintettel arra, hogy a börtönhatóság a fogvatartott számára megtagadta a továbbtanulásához szükséges és csak online elérhető információk megismerését. Ezt a korlátozást minősítette a bíróság az információk megismerésének szabadságába ütközőnek.

³⁴ WILHELMSSON – JACKSON – MAKNE 2017, 4. p.

³⁵ KNIGHT 2015, 6. p.

³⁶ 2011-ben Dániában például a közvélemény nyomására vonta vissza az igazságügy-miniszter a fogvatartottak mobiltelefonokkal való ellátására irányuló projektet. SCHARFF SMITH 2012, 476–477. pp.

³⁷ Kalda v. Estonia, application no. 17429/10.

³⁸ Jankovskis v. Lithuania, application no. 21575/08.

ZSUZSANNA, JUHÁSZ

PRISON SETTING AND INTERNET-ACCESS.
ONLINE OR OFFLINE?

(Summary)

Internet-access, e-mail, (smart) mobile phones are the core elements in our communication culture. Do prisoners have internet-access in prisons? The conclusion of the study that most prisoners worldwide have no access to the internet due to heightened security measures. In the instances that some internet access is provided, it is highly regulated. Websites that can be accessed are limited and generally the little access that is provided is only for educational and training purposes. Education policy and e-learning in prison focus on basic-level skills. Access seems to depend on which security category of prison an individual is held in, which wing they are in, where the prison is located.

Denying internet access makes it harder for inmates to prepare for life on the outside, therefore prisons must introduce digital devices in a more offensive way into the prison system.